

ביאורים

מלך כוזר שואל את החבר שאלה חזקה מאד. החבר האריך לתאר את הידיעות המדויקות של חכמים בכל המצוות ופרטיהן. אם כן, כיצד אנו רואים שאפילו בתקופת עליית עזרא לא ידעו מצוות מפורשות? כפי שרואים בצורה מפורשת מהפסוקים הם לא ידעו שקיימת מצוות סוכה וגם לא ידעו שגר עמוני לא יכול לבא בקהל. אז איפה ידיעותיהם המדוקדקות במצוות אם הלכות מפורשות אינם יודעים?

כפי שלמדנו ועוד נראה במקומות רבים בספר, החבר לא משיב מיד תשובה למלך. ראשית מדריך אותנו ריה"ל כיצד לשאול שאלות ומהי ההסתכלות הנכונה על דברי חכמינו בכל הדורות. לפעמים כאשר יש לנו שאלה חזקה לא מספיק לענות תשובה ולהמשיך הלאה, אלא יש לברר גם מהיכן נובעת השאלה. כאן מזהה החבר שהשאלה של מלך כוזר נובעת מהעובדה שהערכתו את דברי חז"ל עדיין חלשה, הוא חושב שהוא יותר חכם מהם. ואכן החבר זיהה נכון, מלך כוזר משיב לו שאנחנו היום באמת יותר מומחים מחז"ל בדברי התורה.

לכן ריה"ל מוכרח לפתוח בסדרת חינוך למלך הכוזרים לפני מתן התשובה לשאלה. והחבר מתחיל להוביל את המלך לפתח את ההסתכלות הבריאה, ומציג לו שאלה: 'אם היינו צריכים היום להקריב קורבן, האם היינו יודעים לעשות זאת? מצוות הקרבת קורבנות היא קשה, מסובכת ומלאת פרטים הרבה יותר מסוכה. בכל זאת אומר הכתוב על אנשי בית שני שהקריבו קורבנות שקורבנותיהם היו רצויים לפני הקב"ה, ואילו אנו לא יודעים את הלכות הקרבנות לפרטיהן באופן שלם.

לשמע דברים אלה חוזר בו מלך כוזר משאלתו. הוא מבין שמי שידע את פרטי ההלכות במצווה כזו כהקרבת קורבנות, שלא ניתן לחדש בה הלכות מכוח סברה והוכחות שכליות כי היא רוחנית לגמרי, ודאי יודע גם פרטי הלכות אחרות.

הרחבות

סוכה בימי עזרא

ולא ידעו מצות הספכה. בימי עליית עזרא ונחמיה מבבל נאמר "וימצאו כתוב בתורה אשר צוה ה' ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסקנות בְּחֹג בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי. ואשר ישמעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלם לאמר צאו הָרָר וְהִבִּיאוּ עֲלֵי זֵית וְעֲלֵי עֵץ שָׁמֶן וְעֲלֵי הַדָּס וְעֲלֵי תְּמָרִים וְעֲלֵי עֵץ עֵבֶת לַעֲשׂוֹת סֹכֶת כְּפֶתוּב" (נחמיה ח, יד).

נשיאת גויות בזמן הגלות

וכן מצות "לא יבא עמוני ומואבי". "ביום ההוא נקרא בספר משה באֲזֵי הַעַם וְנִמְצָא כְּתוּב בּוֹ אֲשֶׁר לֹא יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל הָאֱלֹהִים עַד עוֹלָם... וְיִהְיֶה כְּשִׁמְעֵם אֶת הַתּוֹרָה וַיִּבְדְּלוּ כָּל עָרֵב מִיִּשְׂרָאֵל" (נחמיה יג א-ג). "כל ערב-כל תערובות הגויים, כמו (לשון הפסוק) וגם ערב רב עלה אתם" [רש"י שם].

ספר הסתוריה

עלינו לשים לב לשיטתו המיוחדת של ריה"ל. על שאלת מלך כוזר (בסעיף נד) עונה החבר רק בהמשך (בסעיף סג). לפני המענה רוצה ריה"ל לבנות קודם כל את היחס הנכון ללימוד התורה שבכתב; התנין אינו ספר היסטוריה, אלא מלמד אותנו את רצון ה' ומחנך אותנו לתורה ולמעשים טובים. הרב קוק נהג לכתוב 'הסתוריה' ב-ת', מלשון 'הסתר י-ה'. ואכן בתנ"ך אנו לומדים על השגחת ה' בעולם, ובפרט על עם ישראל.

שאלות לדין

מדוע לא ייתכן נתק בשלשלת מסירת התורה של עם ישראל?

האם ייתכן שאנחנו טובים מהדורות הקודמים?

האם יש נתק במסורת?

נד **אמר הפוזרי:** ראיתי שאנשי בית שני כבר שקחו התורה, ולא ידעו מצות הספכה עד שִׁמְצְאוּהָ כְּתוּבָה, וְכֵן מִצְוֹת "לא יבא עמוני ומואבי", וְנִמְצָאוּ בָהֶם: "וימצאו כתוב בתורה", וְזוּה מוֹרָה עַל אֲבֵדֵן הַתּוֹרָה.

נה **אמר החבר:** ואנחנו היום, אם כן, יותר מקמים מהם, ויודעים יותר מהם, הואיל ואנחנו זוכרים את התורה לפי מחשבתנו.

נו **אמר הפוזרי:** כך אני אומר.

נד **אמר החבר:** אלו היינו חייבים להקריב קרבן, האם היינו יודעים איך נזבחנו, ולא יזה צד, וקבול דמו והפשטו ונתוחו, ולכמה נתחיים ונתח, ואיך יקרב, ואיך יזרק הדם ומנחתו ונסכו, והשירות עליו, ומה שייחייב את הכהנים מקדשה וטהרה ומשיחה ובגדים ותכונות, ואיך יאכלו הקדשים, וזמניהם ומקומותם, וזולת זה ממה שייארך תאורו?

נה **אמר הפוזרי:** לא נדע זה ללא כהן או נביא.

נט **אמר החבר:** הלא תראה אנשי בית שני איך בנו המזבח שנים, עד שעזר ה' יתעלה בבנין הבית, ואחר כך בבנין החומה. הסבור אתה שהם היו מקריבים באקראי איך שהזדמן?

ס **אמר הפוזרי:** לא יתכן שתהיה עולה אשה ריח ניחוח, והיא מצוה שאינה שכלית, אם לא ישלמו כל חלקיה ברשות ה' יתעלה ובצויו. ובמיוחד שפבר ידעו מצוות יום הכפורים ומה שחמור מהספכה, וכלן צריכות לחכמה מדקדקת ומלמד מזמן.

סא **אמר החבר:** ומי שיודע אלה הדקדוקים בתורה, יעלם ממנו מעשה הספכה ומצות "לא יבא עמוני ומואבי"?

הכרת ההלכות המסובכות בזמן בית שני